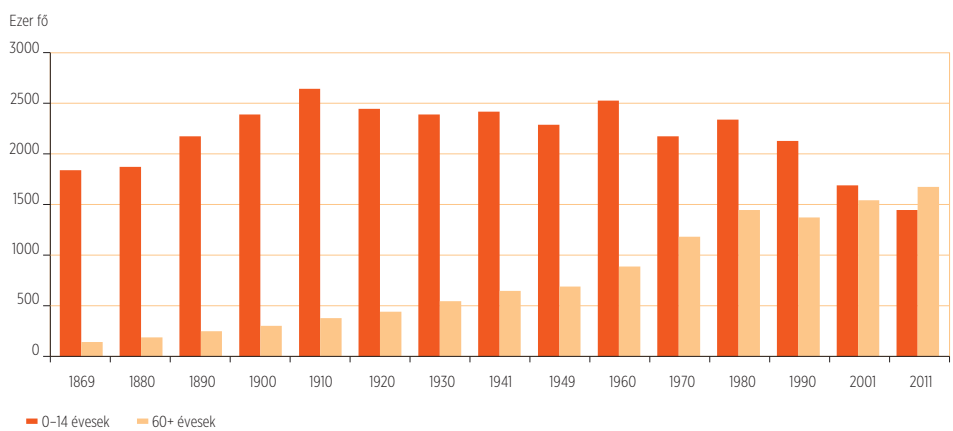
közül az idősebb korúak aránya nő. A népesség fiatalodásán az említett arányeltolódás ellenkezőjét értjük.

A demográfiai öregedés, azaz az időskorúak népességen belüli arányának emelkedése, illetve a népesség átlagos, illetve medián életkorának növekedése részben az alacsony termékenység következménye, ám az alacsony termékenység mellett nagy szerepet játszik az életesélyek javulása, az idősek abszolút számának jelentős emelkedése is. A korösszetétel változásainak harmadik összetevője a vándorlás. Ez elvileg a népesség fiatalodásának és öregedésének egyaránt tényezője lehet – attól függően, hogy milyen korúak a ki- és bevándorlók. Amikor kizárólag a demográfiai öregedésről gondolkodunk, gyakran elfelejtjük, hogy a várható élettartam növekedésével, az egészségi állapot javulásával az időskor alsó határa is felfelé tolódik. Például ma 60 évesnek lenni társadalmilag mást jelent, mint 50 évvel ezelőtt jelentett, és mást, mint amit feltehetően 50 év múlva jelenteni fog.

Ábra: A gyermek és időskorúak létszámának változása Magyarországon, 1869–2011

Magyarország mai területén az 1869. évi népszámláláskor a népesség 5,01 millió főt számlált. Ebből a népesség 2,9 százaléka, összesen 144 ezer fő tartozott a 65 évesek és idősebbek közé. 2011-ben, a legutóbbi népszámlálás szerint a népesség száma 9,94 millió fő, ennek 16,9 százaléka, 1,67 millió fő már betöltötte 65. életévét. Az alábbi ábra jól illusztrálja a gyermekek és az időskorúak létszámában bekövetkezett változásokat.

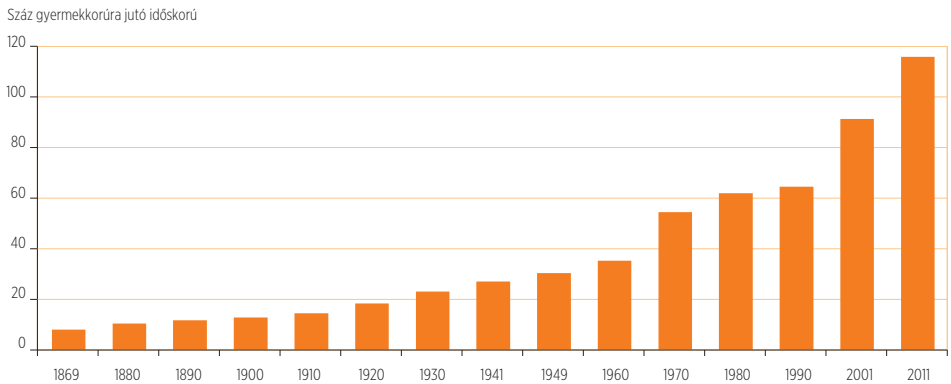
ÖREGEDÉSI INDEX

A népesség idősödésének egyik gyakran használt mérőszáma az öregedési index, amely egyben a jövőbeni tendenciákat vetíti előre. Az öregedési index a 14 éves és ennél fiatalabb népességre jutó idősek (65 évesek és annál idősebbek) arányát mutatja.

Számítási példa:

$$\frac{\text{65 évesek és idősebbek száma}}{\text{0–14 évesek száma}} \times 100 = \frac{1\,677\,120}{1\,444\,659} \times 100 = 115{,}8$$

Ábra: Az öregedési index alakulása Magyarországon, 1869–2011

Az öregedési index Magyarországon 2011-ben 116, tehát száz gyermekre és fiatalkorúra nagyjából 116 időskorú jut. A mutató értéke 1990-ben még 64,5 százalék volt. Demográfiai történelmünk során az időskorúak száma és aránya először 2005-ben haladta meg a gyermekkorúakét. 2014. január 1-jén 122 időskorú lakos jutott száz gyermekkorúra.

FÜGGŐSÉGI RÁTA

A népesség öregedésének mérésére alkalmazott másik jelzőszám az időskori függőségi ráta, amely az aktív korú (15–64 évesek) népességre jutó idősek (65 évesek és annál idősebbek) arányát mutatja. Mivel ez a mutató a gyermekkorúak számát és arányát nem veszi figyelembe, az öregedés aktuális állapotát jelzi.

Számítási példa:

$$\frac{\text{65 évesek és idősebbek száma}}{\text{15–64 évesek száma}} \times 100 = \frac{1\,677\,120}{6\,812\,849} \times 100 = 24{,}6$$

A függőségi ráta értéke Magyarországon 2011-ben 25, tehát 100 aktív korúra nagyjából 25 időskorú (25 százalék) jut. A mutató értéke 1990-ben még 20 százalék volt, 2000-ben pedig 21,4 százalék. Ez jelenleg az Európai Uniós átlagnál mintegy 2 százalékkal alacsonyabb érték.

Kapitány Balázs (szerk.) (2015): *Demográfiai Fogalomtár.* KSH Népességtudományi Kutatóintézet, Budapest. www.demografia.hu/tudastar/fogalomtar